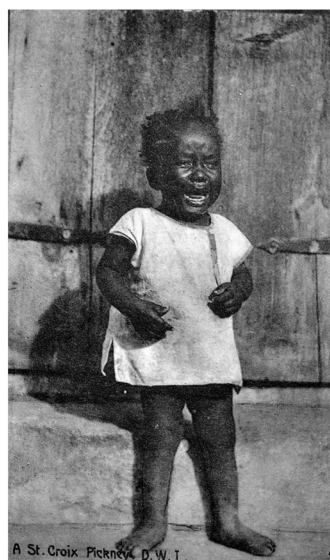
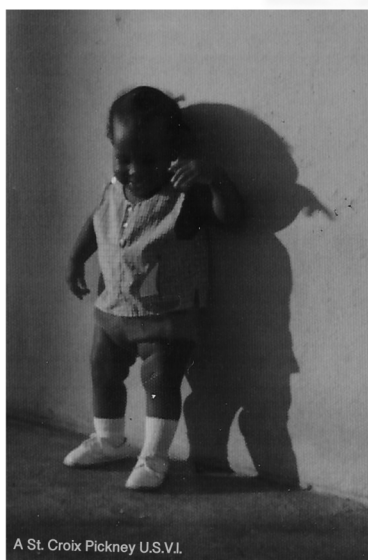

billede kontekst

*Fra La Vaughn Belle: Photomontage Series, 2016. Digital print.
Tilhører Det Nationale Fotomuseum (se omtale s. 167-168).*

UBEHAG PÅ MARKEDET

- SARAH GIERSING
- METTE KIA KRABBE MEYER

Øjnene er sammenknebne af gråd. Barnet er vredt, ked af det, og står magtesløs med de små hænder lidt åbne foran sig. Da vi fandt postkortet i Det Kgl. Biblioteks arkiv, blev vi begge berørt. Det føltes ubehageligt, at vi ikke kunne trøste det ulykkelige barn.

Barnet er fotograferet på St. Croix omkring 1910 på et tidspunkt, hvor Danmark havde været kolonimagt i Caribien i mere end 200 år. Øerne var erhvervet med det formål at udnytte dem som støttepunkt i den såkaldte trekantshandel,

hvor ca. 111.000 slavegjorte afrikanere blev ført over havet under dansk flag.¹ Her blev de tvunget til at arbejde på plantager, og det, de fremstillede af sukker, tobak m.m., blev sejlet tilbage til Europa for at blive solgt. På det tidspunkt, hvor fotografiet af det lille barn blev taget, var slaveriet afskaffet, men livet på øerne var fortsat præget af social ulighed. Det var helt overvejende den hvide befolkning, der ejede land, styrede landbrug, produktion og administration. Racismen gennemsyrede fortsat kolonisamfundets indretning.² Derfor er ubehaget ved at se på det grædende barn ledsaget af ubehaget ved at skulle forholde sig til en fortid, der for mange stadig opleves som smertefuld. Håndteringen af det ubehag er en del af kulturinstitutionernes arbejde med den koloniale kulturarv. Denne artikel tager udgangspunkt i nogle af de tanker, vi gjorde os i forbindelse med vores arbejde som kuratorer af udstillingen "Blinde vinkler. Billeder af kolonien Dansk Vestindien", der blev vist på Det Kgl. Bibliotek i 2017. Her indgik billedet i mange forskellige udgaver, både som afsendt hilsen, klistret ind i fotoalbum og del af et samtidskunstværk.

FOTOGRAFERET OG SOLGT

I perioden op til 1. verdenskrig blev fremstilling og produktion af postkort en kommerciel industri. Store fabrikker og små entreprenører i stort set hele verden fremstillede millioner af de billige kort, og særligt fotografiske motiver var populære. De blev revet væk af et billedhungrende middelklassepublikum, der købte dem som samleobjekter eller souvenirs eller brugte dem til at sende personlige hilsener til familie, venner og bekendte.³ Det var en verdensomspændende dille, som også fotografen Axel Ovesen ville tjene penge på. Han kom til Caribien som marinesoldat i 1904, men åbnede omkring 1906 en boghandel og et fotostudie i Frederikssted. Her solgte han også postkort, som han fik fremstillet med egne og andre fotografers motiver på, heriblandt billedet af det grædende barn. At dømmes efter hvor mange versioner af dette postkort, der findes i arkiver og private samlinger i dag, har der været et marked for det.⁴

1 Tallet stammer fra Erik Gøbel: *The Danish Slave Trade and Its Abolition (Studies in Global Slavery, nr. 2)*, 9. Andre steder nævnes højere tal, og på Statens Arkivers hjemmeside om de vestindiske kilder anvendes konsekvent tallet 120.000.

2 Venborg Pedersen, Gulløv, Olsen, Hernæs og Brimnes (red.): *Danmark og kolonierne*.

3 For belysning af postkortets historie og kultur, se Prochaska and Mendelson (red.): *Postcards. Ephemeral histories of Modernity*. For diskussioner mere specifikt af postkort med motiver fra europæiske kolonier i resten af verden, se Geary (red.): *Delivering views: distant cultures in early postcards*.

4 For flere informationer om Axel Ovesen se: Wengrovitz og Heckman: *Publishers of Danish West Indies and U.S. Virgin Islands Postcards 1890-1930*; Ochsner: *Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920*. Vi har ikke foretaget en systematisk undersøgelse af postkortets udbredelse i dag, men vi ved, at postkortet findes i adskillige versioner i Det Kgl. Biblioteks Billedsamling, hvor det er indgået som del af forskellige donationer og indkøb fra private i

I udstillingen "Blinde vinkler" optrådte postkortet i rummet "Folkeliv og palmesus", der fortalte historien om 1900-tallets forhold mellem fotografi, propaganda og turisme. Der var udstillet ca. 50 postkort af det, der i dansk museal tradition er blevet kaldt folkeliv, nemlig billeder af markarbejderne, af sukkerrørshøst og landhytter, af livet i gaderne og foran boligerne.⁵ Axel Ovesen har formentlig ikke spurgt om lov til at fotografere og heller ikke til den efterfølgende udnyttelse af billedet både som postkort og senere som element i en turistbrochure om St. Croix, hvor det grædende barn er sat ind som del af en slags montage, hvor barnet bliver en slags pittoresk biperson i et gadebillede. I begge tilfælde kan man nu eje en kopi af det grædende barn, hvilket føjer et yderligere led til den voyeurisme, fotograferingen kan siges at repræsentere. Samtidig sker der noget andet med motivet, idet det gøres til et postkort. Titlen "A St. Croix Pickney" tilføjes. "Pickney" er et vestindisk ord for barn, der er en sammentrækning af det nordamerikanske *picaninny*, som har racistiske konnotationer. Ifølge *Oxford Living Dictionaries* har ordet i vestindisk sammenhæng ikke tilsvarende negativ betydning.⁶ Der er dog næppe tvivl om, at ordet her understreger, at barnets hudfarve er en anden end postkortets forbruger. Sammen med de andre folkelivspostkort fremtræder dette motiv nu mindre som et snapshot fra en specifik situation end som et billede af en "folketype". Barnet bliver en stereotyp på linje med den flittige arbejder eller den dovne æseldriver, og her gøres barnets humør yderligere til en del af fremstillingen. På et postkort ser vi det glade barn som type, på et andet det vrede og ulykkelige barn.⁷

FOTOALBUM OG FILANTROPI

I udstillingen optrådte postkortet også i rummet "Herskab og tjenestefolk", der viste eksempler på familiealbums fra danske familier, der var bosat på øerne omkring 1900. Mange har karakter af scrapbøger. I præstefamilien Helweg-Larsens album er der f.eks. billeder af den danske familie, men også mange postkort, heriblandt Axel Ovesens fotografi af det grædende barn. I albummet står barnet med sin gråd, sine bare fødder og sit slidte tøj i stærk kontrast til fotografierne af præsteparrets sønner. Drengene er fotograferet i matrostå, for det meste smilende

løbet af 1900-tallet. Det findes desuden i billedsamlinger på M/S Søfart og Nationalmuseet samt i private samlinger som den, der tilhører Sy Wengrovitz (USVI).

5 Billeder fra kolonierne indgik som modbilleder i den hjemlige konstruktion af danskhed omkring 1900. Wolthers: *Blik og begivenhed, en diskussion om fotografiets historiske potentialer med nedslag i krig, koloni, og kommercialisme 1860-1920*, 207; Krista A. Thompson: *An Eye for the Tropics. Tourism, Photography, and Framing the Caribbean Picturesque*.

6 <https://en.oxforddictionaries.com/definition/pickney> (28.02.2018).

7 Det Kgl. Bibliotek har digitaliseret og tilgængeliggjort billedsamlingens billeder fra det tidligere Dansk Vestindien. I de digitale samlinger kan man se eksempler på postkortenes stereotyper <http://www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/subject5259/da/> (16.03.2018).

og med et blik, der signalerer samtykke og tilfredshed ved situationen. Vi ser aldrig billeder af børnene i den form for affekt, som barnet på postkortet befinder sig i, og albummet illustrerer dermed, at der var fundamentalt forskellige normer for, hvordan hvide og sorte børn blev fotograferet.

I Helweg-Larsens album er der også fotografier af børn optaget på Dronning Louises Børnehjem i Christianssted. Her arbejdede Astrid Helweg-Larsen som frivillig, og her er de afrocaribiske børn fotograferet med lidt betuttede udtryk på nogle billeder, mens de spiser, eller er sammen med deres plejepersonale. Når det grædende barn optræder i albummet med disse billeder, understøtter de en opfattelse af de afrocaribiske børn som misrøgtede med et behov for danskernes filantropiske indsats.⁸ Det bliver beslægtet med det dokumentariske fotografi, der foreviger en for fotografen fremmed fattigdom eller lidelse.⁹

Der er mange skriftlige eksempler på, at øernes befolkning umyndiggøres gennem racistiske fremstillinger af dem som dyr, som børn eller som mindre intelligente end den hvide befolkning. Men der findes også billedeksempler på, hvordan den afrocaribiske befolkning generelt repræsenteres som børn.¹⁰ Det har næppe ligget i fotografens bevidsthed, da han tog billedet af det grædende barn for at sælge det som en (for ham og hans publikum) pudsigt stereotyp. Når vi som kuratorer i dag betragter motivet, fremstår det imidlertid som en visuel trope fra en periode med sine egne visuelle og værdimæssige mønstre, og vores viden om dette spiller ind i vores tolkning af og emotionelle reaktion på billedet.

MODFORTÆLLING

Sidst, men ikke mindst indgik postkortet med det grædende barn i billedkunstneren La Vaughn Belles værk fra 2016, "Photomontage Series", som også blev vist på udstillingen. Belle, som selv er fra St. Croix, arbejder med at skabe alternative fortællinger om Jomfruøernes fortid som dansk koloni. Det er fortællinger, der ofte bearbejder den følelsesmæssige smerte, som efterkommere af slavegjorte ifølge kunstneren i dag lever med, selvom de ikke har oplevet slaveriet på deres egen krop.¹¹ En smerte, der skyldes et kulturelt nedarvet trauma som det, der

8 Sophie Anna Bang Jacobsen gør i sit speciale *De Dansk Vestindiske Børn. Et speciale om de afrocaribiske børns betydning, deres muligheder og deres begrænsninger for den danske koloni i Vestindien* rede for, hvordan fotografier af børn i den danske koloni blev iscenesat og anvendt aktivt til agiterende formål, hvor fotografierne bl.a. skulle overbevise om behovet for paternalistisk omsorg for lokalbefolkningen.

9 Sontag: *Regarding the Pain of Others*.

10 Mest kendt er postkortet, der blev produceret i forbindelse med afstemningen før salget af øerne i 1917. Her er den afrocaribiske befolkning fremstillet som en baby foran to sutteflasker, den største med det amerikanske flag. Postkortet viser, hvorfor øernes befolkning aldrig fik valget. De blev anset for mindreårige med behov for næringstilførsel og med kurs mod størst muligt udbytte. Postkortet kan ses her: <http://www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/object140397/da/> (16.03.2018).

11 Oplæg på KUA, marts 2017.

kan dokumenteres hos efterkommere efter holocaust-ofre. Men også en konkret frustration over ikke i nutiden at have adgang til at bearbejde fortiden, fordi de arkiver, Jomfruøernes fortid kan belyses og fortolkes igennem, befinder sig i Danmark.¹²

I "Photomontage Series" sammenstiller La Vaughn Belle billeder fundet i danske arkiver med fotografier fra hendes private familiealbum. Det grædende barn optræder nu ved siden et snapshot af en treårig La Vaughn Belle, der trykker sig mod væggen. Kunstneren har forsynet sit eget foto med den samme titel, som er trykt på postkortet. Ved at sammenstille Ovesens fotografi med sit eget barnbilde, fremhæver hun mennesket i barnet og ikke typen. Ved at sætte det ind i sit eget album, skaber hun en forbindelse mellem de to børn. Hun tager barnet og postkortet ind i sin egen historie, men peger samtidig på, at den koloniale fortid er aflejret i både postkortets eksistens og arkivets indretning. Fordi hun bruger postkortets titel på sit eget billede af sig selv, skaber hun en slags parodi på postkortet. På den måde arbejder hun mod den koloniale logik i billedet, i postkortindustrien og i arkivet. Hun gør det grædende barn til en aktiv medspiller i en alternativ fremstilling. Selvom barnet stadig er anonymt og hjælpeløst udstillet for fotografens og beskuerens blik, bliver vi her mindet om vores egen medvirken i dette. Og vi bliver gjort opmærksomme på, at dette barn også havde en familie og et individuelt liv. Fotografier indgår som en vigtig del af erindringen i nyere tid. De tjener som materielle minder, og spiller en social rolle som symboler, der binder et fællesskab sammen. Men hvis erindring er det, postkortet med det grædende barn kan være udtryk for? I sit værk peger La Vaughn Belle dels på, at arkivets opbevaring af barnet som type og som kommercielt objekt er med til at fremmedgøre eller umenneskeliggøre ham.

I hundredåret for salget af den tidligere koloni i Vestindien har ansatte ved museer over hele landet måttet håndtere de kuratoriske udfordringer ved at formidle en fortid, der stadig vækker stærke følelser.¹³ Millionvis af genstande og arkivalier dokumenterer ikke bare, men har også medvirket til den undertrykkelse og uretfærdighed, der har fundet sted. Ofte forholder vi os ikke til de enkelte genstande og det ubehag, de fremkalder. Vi håndterer dem som kulturarv, bevarer, registrerer og tilgængeliggør dem, nu også digitalt. Det er vores opgave som medarbejdere ved en kulturarvsinstitution, der stiller materiale til rådighed, men opgaven er ikke desto mindre forbundet med en kontinuerlig refleksion over, om der

12 Langt størsteparten af alle arkivalier fra den danske kolonitid befinder sig i dag i Rigsarkivet i Danmark, hvortil de blev ført i årene lige omkring salget i 1917. At have begrænset adgang til sin kulturarv og historiske dokumenter vedrørende sit samfunds fortid er et gennemgående tema i La Vaughn Belles værker.

13 Astrid Nonbo Andersen analyserer de faglige diskussioner, der foregik i forbindelse med en lang række danske udstillinger om den dansk-vestindiske kolonihistorie i 2017 i artiklen "Blind Angles: Curatorial Challenges during the centennial of the Transfer of the Danish West Indies", 2019 (under udgivelse).

er grænser for, hvad vi vil tilgængeliggøre af billeder, der dokumenterer fortidens undertrykkelse.¹⁴ I tilfældet med postkortet med det grædende barn kan vi nemlig føje os selv ind i kæden af reproducenter med vores digitalisering og udstilling af postkortet. Når vi vælger at gøre billedet tilgængeligt, er vores formidling af dets historiske kontekst vigtig. Ikke blot kontekst forstået som historiske sammenhænge, men også nutidens følelsesmæssige og etiske dimensioner, der er en central del af formidlingen af kulturarv og særligt den koloniale del af den. Kun gennem at forstå de forskellige former for uretfærdighed, som billedet indgår i, og ved vågent at forholde os til de typer ubehag, som er på spil, kan vi legitimere at sende det på markedet igen.

LITTERATUR

- Andersen, Astrid Nonbo: 'Blind Angles: Curatorial Challenges during the centennial of the Transfer of the Danish West Indies'. I J. Apsel and A. Sodaro (eds): *Museums as Sites of Persuasion: Politics, Memory and Human Rights*. Routledge, 2019 (under udgivelse).
- Jacobsen, Sophie Anna Bang: *De Dansk Vestindiske Børn. Et speciale om de afrocaribiske børns betydning, deres muligheder og deres begrænsninger for den danske koloni i Vestindien*. Speciale, Saxo Institutet, Københavns Universitet, 2017.
- Geary, C.M. (red): *Delivering views: distant cultures in early postcards*. Washington, D.C., Smithsonian Institution Press, 1998.
- Gøbel, Erik: *The Danish Slave Trade and Its Abolition*, BRILL, 2016. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/detail.action?docID=4715127>. Downloadet fra kb.dk (21.09.2017)
- Modest, Wayne: 'Museums and the Emotional Afterlife of Colonial Photography'. I S. Lien and E. Edwards (eds.): *Uncertain Images: Museums and the Work of Photographs*. Farnham, Ashgate Publishing, 2014, 21-42.
- Ochsner, Bjørn: *Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920*, København: Bibliotekscentralens forlag, 1986.
- Prochaska, D. and Mendelson, J. (red.): *Postcards. Ephemeral histories of Modernity*. Pennsylvania, Pennsylvania State University Press, 2010.
- Sontag, Susan: *Regarding the Pain of Others*. London, Penguin, 2004.
- Thompson, Krista A.: *An Eye for the Tropics. Tourism, Photography, and Framing the Caribbean Picturesque*. Durham, Duke University Press, 2006.
- Venborg Pedersen, M., Gulløv, H.C., Olsen, P.E., Hernæs, P.O. og Brimnes, N. (red.): *Danmark og kolonierne*, København: Gads Forlag, 2017.
- Wengrovitz, S. and Heckman, S. (red): *Publishers of Danish West Indies and U.S. Virgin Islands Postcards 1890-1930*, Self-published, St. Croix. 2016.
- Wolthers, Louise: Blik og begivenhed, en diskussion om fotografiets historiske potentialer med nedslag i krig, koloni, og kommercialisme 1860-1920. Ph.d. afhandling, Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet, 2008.
<https://en.oxforddictionaries.com/definition/pickney> (28.02.2018)
<https://www.virgin-islands-history.org/historien/handel-og-soefart/rejsen-liv-slave/> (03.04.2018)
- La Vaughn Belle: Oplæg uden titel under projektet Uncertain Archives, Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet, 13. marts 2017.

14 Wayne Modest adresserede de følelsesmæssige udfordringer ved at arbejde med koloniale fotografier i artiklen 'Museums and the Emotional Afterlife of Colonial Photography', 21-42.

SARAH GIERSING
CAND. MAG.
FORSKNINGSBIBLIOTEKAR
SPECIALSAMLINGER
DET KGL. BIBLIOTEK

METTE KIA KRABBE MEYER
SENIORFORSKER, PH.D.
SPECIALSAMLINGER
DET KGL. BIBLIOTEK